

SPECIFICUL ARTEI DIRIJORALE A LUI SERGHEI LUNCHEVICI

PECULIARITIES OF SERGHEI LUNCHEVICI'S ART OF CONDUCTING

ZINAIDA BRÎNZILĂ-COȘLEȚ,

doctorandă, lector universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice,

ELENA MIRONENCO,

doctor habilitat, profesor universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 785.1.071.2(478)

În prezentul articol este analizată din punct de vedere științific și interpretativ unicitatea artei dirijorale a lui Serghei Lunchevici. Articolul relatează etapele parcurse de S. Lunchevici în urma cărora s-a format

specificul artei sale dirijorale inconfundabile și anume îmbinarea dintre cunoștințele căpătate în urma studierii specialității de dirijor simfonic cu aptitudinile «meseriei» de dirijor-lăutar al orchestrei de muzică populară «Fluieraș».

Cuvinte-cheie: S. Lunchevici, arta dirijorală, maniera specifică, dirijor simfonic, dirijor-lăutar, «Fluieraș»

This article presents an analysis of Serghei Lunchevici's unique art of conducting from a scientific and interpretative point of view. The article states the stages Serghei Lunchevici went through as a result of which he succeeded in creating his own distinct art of conducting - namely a combination of the knowledge he obtained while studying the speciality of symphony orchestra conductor with his natural bent (aptitude) for the profession of Lautar-conductor of the „Fluieraș” Folk Music Orchestra

Keywords: Serghei Lunchevici, art of conducting, specific manner, symphony orchestra conductor, lautar conductor, „Fluieraș”

Visul lui Serghei Lunchevici de a deveni dirijor de orchestră simfonică a apărut în anii de studenție din cadrul conservatorului din Chișinău. Dezvoltarea vertiginoasă a talentatului violonist academic în clasa reputatului pedagog Iosif Dailis, după trei ani de ucenicie l-a adus la ideea de a căpăta în paralel o a doua profesie — cea de dirijor de muzică simfonică.

Dorința sa a fost aprobată de comisia de examinare cât și a unicului la acel moment pedagog de dirijat simfonic în persoana lui Boris Miliutin care la acea vreme activa în calitate de prim dirijor la orchestra simfonică a Filarmonicii de Stat din Republica Moldova. Posesor a unei înalte culturi și măiestrie artistică B. Miliutin a promovat tradițiile renumitei școli de dirijat academic din Petersburg.

Trebuie de menționat faptul că deja în secolul XIX orchestra simfonică din Petersburg condusă de A.F. Napravnic era considerată una din cele mai bune orchestre ale lumii, iar conservatorul din Petersburg — prima instituție rusească în care a fost inaugurată clasa de specialitate dirijat simfonic. Din anul 1906 conducătorul orchestrei simfonice studențești a fost N.N. Cerepnin, sub îndrumarea căruia a studiat și a obținut profesia de dirijor de muzică simfonică și marele compozitor S. Prokofiev. De asemenea, elevul lui N. Cerepnin, A.V. Gauc a fost profesor-titular la catedra de dirijat simfonic în clasa căruia au studiat remarcabilii dirijori ruși: E. Mravinschii, A. Melic-Pașaev, C. Simonov, E. Gricurov, E. Svetlanov, G. Provatorov, N. Malico. Din această generație „stelară” a făcut parte și B. Miliutin care și-a făcut studiile în clasa lui A. Gauc pe parcursul a trei ani iar după trecerea profesorului său la Moscova a continuat să studieze în clasa renumitului dirijor contemporan I.A. Musin, fost elev a lui N. Malico. Școala lui I.A. Musin și a lui A. Gauc i-au creat lui B. Miliutin conceptele de bază a respectivei profesii — cea de dirijor. Aceste concepte adăugate la talentul lui B. Miliutin au conturat principiile stilului său individual de a dirija. Marea artă a dirijorului B. Miliutin rezidă în a simți colectivul ca fiind un instrument unic, multicolor, care emite sunete diverse, fiind alcătuit din muzicieni instrumentiști ce simt și gândesc individual.

„Numai munca intensă de ani de zile alături de orchestra sa poate să creeze un *organism care să sune* când toți acționează ca un instrument unic și această concordanță, această supunere benevolă cerinței imperioase a unei singure năzuințe pur și simplu copleșește,” — scrie G. Cocearova în monografia *Boris Miliutin* [1, p.78]. Adică, dirijorul orchestrei trebuie să execute și funcția de regizor muzical. Un alt principiu important al „școlii lui B. Miliutin” constă în „iscușința desăvârșită de a ghici sau mai corect spus, de a prevedea intențiile autorului, de a putea să se contopească organic cu ele, fără prea multe cuvinte, fără factori moralizatori să atingă rezultate mult râvnite [ibidem, p.74].

Profesia în cauză cere nu pur și simplu un auz muzical dezvoltat, dar anume un auz muzical de dirijor, un simț fin al fiecărei culori instrumentale, care se creează doar în urma studierii minuțioasă a caracterului fiecărui instrument, la fel și a practicii artistice de interpretare la multe din ele. Toate aceste principii și alte taine ale profesiei B. Miliutin cu o satisfacție deosebită i le-a transmis studentului său S. Lunchevici, contribuind plenar și la dezvoltarea multilaterală a personalității tânărului muzician instrumentist. Aici ne referim la formarea concepției despre lume, a aspectelor morale, viziunilor estetice, individualității artistice, fanteziei creatoare, la creșterea măiestriei profesionale. Iată ce își

amintește B Miliutin despre sârguinciosul său student: „Pe Serghei Lunchevici, care visa pe atunci să devină dirijor de orchestră simfonică, l-am primit în clasa mea, bănuindu-i talentul. N-a trebuit să treacă mult timp ca să mă conving pe deplin de acest lucru. Chiar de la primele lecții Serghei s-a manifestat ca unul dintre cei mai capabili studenți pe care i-am avut vreodată. Prima lucrare pe care a abordat-o, era *Simfonia nr.5* de P.I. Ceaikovski... Eram atunci convins, că Serghei Lunchevici va deveni un eminent dirijor de orchestră simfonică” [2, p.12]. Paralel cu orele de dirijat simfonic, în ultimii doi ani de studii la conservator, S. Lunchevici a fost primit în grupul viorilor prime ale orchestrei simfonice a Filarmonicii de Stat din Republica Moldova. Deosebitul entuziasm cu care a muncit S. Lunchevici a dat roade minunate: curând devine un violonist de frunte. La fel, în perioada de studenție la Conservator Serghei Lunchevici a participat la câteva manifestări artistice de mare amploare, ca, de exemplu, primul Festival republican al tineretului din Moldova și Festivalul unional de la Moscova din anul 1957.

Absolvind Conservatorul din Chișinău în anul 1957 la două specialități: vioară — clasa profesorului Iosif Dailis și dirijat simfonic — clasa profesorului B. Miliutin, respectiv putea fi considerat „nepot-elev” a lui A. Gauc și I. Musin, S. Lunchevici nu avea nici o îndoială că va activa în continuare în orchestra simfonică a Filarmonicii, fapt care i-ar permite în scurt timp să devină dirijor de orchestră simfonică: visul său cel mare.

Dar soarta a dispus să fie altfel: Ministerul Culturii a Republicii Moldova i-a propus pe neașteptate să devină „lăutar”, numindu-l dirijor al orchestrei de muzică populară a Filarmonicii. În același an, orchestrei i s-a conferit numele *Fluieraș*. Această întorsătură bruscă în cariera sa de tânăr muzician, la început i-a produs o stare de confuzie, de dezorientare profundă. S. Lunchevici mărturisește: „Am venit la prima repetiție a *Fluierașului* ca într-un muzeu de cultură artistică, parcă văzusem pentru prima dată fluietul, naiul, țambalul. Orchestra era alcătuită pe atunci din muzicanți populari, cunoscători ai stilului interpretative lăutăresc. La aceștea s-au alăturat câțiva absolvenți ai Conservatorului (Lev Kiseliiov — clarinetist și C. Croitoru — acordeonist). N-o să înțeleg în conflict cu „bătrâni”? Îndoielile nu mă părăseau. S-au iscat chiar unele neînțelegeri între *bătrâni* și *tineri* în chestiuni de interpretare, mai ales între vioriști. Ce puteam să fac? Mi-am dat silința să-i împac și pe unii și pe alții... Într-un timp destul de scurt mi-a venit încrederea că voi izbuti să creez o formație orchestrală omogenă, un colectiv solidar, monolit” [ibidem, p.17–18].

Într-adevăr, muzicienii-lăutari se deosebesc substanțial de muzicienii care aveau studii de școală academică. Ei erau în același timp și muzicanți, și poeți interpretând și compunându-și singuri melodiile. Pe atunci cânta în orchestră Alexandru Feraru — fiul vestitului violonist Iulii Patlajan; cânta Ignat Bratu, nelipsit de la nici o nuntă din satul Trușeni, apoi Alexei Botoșanu. Încă neavând titluri și diplome, ei deveniseră îndrumătorii de nădejde ai tânărului viorist, proaspăt absolvent al Conservatorului. Și el sorbea cu aviditate fiecare gest, fiecă nuanță din bogatul arsenal interpretativ al acestor mari maestri. Această așa-zisă „academie de muzică populară” a fost piatra de temelie a manierei sale de interpretare inconfundabile.

Colegii săi mai în vârstă au primit cu bucurie propunerea de a fi conduși de talentatul violonist Serghei Lunchevici. În semn de adâncă venerație, Nicolae Radu, fiul renumitului lăutar Petre Radu, i-a dăruit lui Serghei cea mai scumpă relicvă a sa — vioara tatălui său.

Viața a demonstrat că numirea lui S. Lunchevici în acea funcție a fost de bun augur. Numai peste un an de muncă creatoare, și anume, în 1958, este numit conducător artistic și prim-dirijor al orchestrei *Fluieraș*. Tânărul muzician a început să lucreze cu orchestra. Cu toate că avea studii academice, ele nu-i asigurau posibilitatea de a asimila materialul pentru a-și atribui rolul de „primaș”. Acest rol specific presupune combinația a două funcții — prim violonist și dirijor al orchestrei de muzică populară. În acele momente grele lui S. Lunchevici i-a venit în ajutor odată cu lăutarii din orchestră, legendarul Isidor Burdin (1914–1999) — violonist, compozitor, folclorist și conducător al diverselor formații de muzică populară autohtone, personalitate marcantă din istoria culturii din Republica

Moldova. N. Sulac în articolul său intitulat *Isidor Burdin — o legendă neștiută* scria: „În limba română nu se găsesc informații aproape de niciun fel despre I. Burdin. Cu greu găsești câte ceva în limba rusă sau în cea evreiască. Și totuși, I. Burdin a pus poate cea mai grea piatră la temelia folclorului basarabean” [3]. Acest fapt e confirmat și de I. Neniță — fost acordeonist în orchestra *Fluieraș*: „Fondatorul multor tarafuri și orchestre, printre care și orchestra *Fluieraș*, rămâne, totuși, un mister necunoscut în totalitate. Dacă pe Burdin nu-l vom cunoaște cât îl știm pe Mihai Eminescu, nu vom înțelege nici rolul muzicii populare și mai ales importanța vitală a acesteia în cultura națională” [4, p.1]. Însemnătatea lui I. Burdin constă în faptul că el a fost primul și singurul muzician din Basarabia sub conducerea căruia s-a cântat doar muzică folclorică specifică acestei zone.¹ Pentru Serghei Lunchevici el a devenit cel mai autentic învățător care l-a familiarizat cu secretele artei interpretative și orchestrale lăutărești.

În 1945, după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, I. Burdin se stabilește la Chișinău, unde, în același an, înființează primul taraf profesionist din cadrul Filarmonicii de Stat, care mai apoi devine orchestra *Fluieraș*. Credința sa față de Patria Românească i-a adus mari probleme din partea KGB-ului. 19 aprilie 1951 agenții KGB îl arestează. După 5 ani de captivitate, este eliberat pentru bună purtare și revine la Chișinău în 1956 fiind numit dirijor al Orchestrei Radiodifuziunii din Chișinău. În același an a avut loc întâlnirea lui S. Lunchevici cu I. Burdin, care a constituit începutul strânsei prietenii care i-a legat pe cei doi mari artiști de-a lungul mai multor ani. La baza acestei prietenii au stat înainte de toate valorile umane dar și cele ale creației, când I. Burdin îi dezvăluia S. Lunchevici deosebirile artei de interpretare lăutărească. Anume la sugestia lui I. Burdin, în 1957, S. Lunchevici a fost invitat în orchestra *Fluieraș* pe post de prim-violonist. Lecțiile de teorie și practică petrecute cu maestrul artei lăutărești I. Burdin i-au permis lui S. Lunchevici să cunoască deosebirea esențială dintre interpretarea violoniștilor-lăutari și cea a violoniștilor cu profil academic. Aceste particularități specifice se manifestă spre exemplu, în maniera de interpretare decorativă — apogiaturi, mordente, triluri, când apogiatura se folosește doar cea din terță sau secundă preponderent pe timpul slab; iar mordento, spre deosebire de cel clasic, se interpretează cu nota auxiliară de jos. Adeseori în muzica populară mordentele se transformă în tril. Pentru executarea lor la fel există particularități specifice: prin „salturi” de arcuș în volum de semiton. Pentru astfel de triluri s-a înrădăcinat atributul de *nervoase*, astfel fiind supranumite de I. Burdin.

Pe lângă melismatica originală, multe alte secrete S. Lunchevici a reușit să le transpună în procesul interpretării concertistice a numerelor solo, referitoare la procedeele *glissando* ori cel al alternării prin contrast a interpretării cu vibrație sau fără vibrație. Devenind prim-dirijor și conducător artistic al orchestrei de muzică populară *Fluieraș*, S. Lunchevici continua să-și dezvolte și să-și cizeleze maniera de executare lăutărească, împrumutând procedee interpretative și de orchestrare de la faimoșii lăutari violoniști ai *Fluierașului*: Ignat Bratu, Timofei Radu, Iulii Patlajan.

Cu ajutorul lui I. Burdin, Serghei Lunchevici a asimilat cu rapiditate specificul de dirijare lăutărească. În scurt timp, S. Lunchevici a știut să îmbine strălucit nu numai școala academică de vioară cu maniera populară de interpretare, dar și să dirijeze, interpretând. Aceasta, evident, i-a dat libertatea necesară temperamentului său impetuos, libertate, de care este lipsit dirijorul de muzică simfonică. În curând, S. Lunchevici și-a format un stil aparte de interpretare lăutărească, stil alimentat și ridicat pe cea mai înaltă treaptă a măiestriei în urma studiilor profesionale clasice.

Ajutorul acordat de I. Burdin lui S. Lunchevici a fost cu atât mai necesar, din motivul că Orchestra de muzică populară primind numele *Fluieraș*, avea nevoie de o reorganizare totală. De ce era necesară această restructurare mare a formației? Ea a fost dictată de condițiile în care viața artistică și

¹Isidor Burdin s-a născut la 1 iulie 1914 în orașul Brăila, România. Tatăl său a fost și el violonist în orchestra simfonică. Dinainte de conservator I. Burdin deja activează în calitate de violonist în diferite orchestre de muzică populară din România. Între anii 1935–1940 a urmat cursurile Academiei Regale de Muzică și Artă Dramatică din București la specialitatea vioară în clasa violonistului C.C. Nottara care, la rândul său, a studiat vioara cu renumitul violonist Robert Klenk.

social-culturală din Moldova intrase într-o etapă de înflorire. Pe scurt, amintim istoria de început a acestui colectiv, care a început în anul 1945, când I. Burdin organizează primul taraf din cadrul Filarmonicii. Acest taraf, în 1949, a fost reorganizat în orchestra de instrumente populare moldovenești a Filarmonicii de Stat din Moldova sub conducerea compozitorului și folcloristului Vladimir Baronciuc, care a studiat vioara la Moscova și a lucrat la Teatrul Roman. Între anii 1951–1956 Gheorghe Tîrțău — lăutar și compozitor — a fost conducător artistic și prim-dirijor al orchestrei de muzică populară a Filarmonicii din RSSM. În anii 1956–1958 a condus orchestra (din 1957 — *Fluieraș*) compozitorul David Fedov.

În anii 1940, în cadrul Filarmonicii din Moldova a fost înființată orchestra de muzică populară pentru a prezenta în evoluțiile sale cele mai de seamă trăsături ale interpretării melosului popular. La început, colectivul concerta prin orașele și satele din Republica Moldova. În zilele Decadei artei moldovenești, care a avut loc în decembrie 1949 – ianuarie 1950 la Moscova, orchestra a elogiat arta lăutărească în capitala URSS. Turneele orchestrei deveneau tot mai îndelungate. La început concertau prin orașele și satele din Ucraina. Tot în acești ani au devenit celebri soliștii orchestrei: Tamara Ceban și Gheorghe Eșanu. În 1955, orchestra de instrumente populare împreună cu alte colective ale Filarmonicii din Moldova au participat la turnarea filmului *Melodii moldovenești*, care a fost prezentat în străinătate. Însă până în 1957 colectivul nu făcuse turnee în afara granițelor Uniunii Sovietice. Cu toate acestea, politica social-culturală era orientată spre faptul ca orchestra de muzică populară să devină un ambasador al păcii, a prieteniei între popoare. Pentru ca orchestra să ajungă a fi o „carte de vizită” sau în termeni mai moderni, după cum se spune azi „un brand” la nivel de scară mondială apăruse necesitatea de a organiza turnee în țări străine, pe alte continente. Pentru atingerea acestui scop era nevoie de o restructurare a colectivului.

După spusele lui G. Ciaicovschi-Mereșanu, „Orchestra se și afirmase ca o formație ce a preluat în chip creator tradițiile, fiind un propagandist activ al muzicii populare moldovenești. Însă nu fusese atinsă încă altitudinea maximă în ceea ce privește nivelul măiestriei interpretative, ba chiar era nevoie de anumite schimbări în componența colectivului, în sensul completării lui cu tineri instrumentiști talentați, a asigurării unei omogenități structurale optime ș.a.” [2, p.14].

În ceea ce privește componența orchestrei de instrumente populare a Filarmonicii moldovenești, în ea înainte dominau instrumentele de suflat (clarinete, flaut, oboi, trompete, trombon cu pedală), de percuție (tobă mică, toבă mare cu talgere, dairea), fluier, cimpoi, bucium, țambale portative și instrumente cu coarde: viori prime și secunde, violă, violoncel, contrabas. Acest tip de formațiile de lăutari de la sat (*de nuntă*) a fost înlocuit cu al doilea tip de formație instrumentală, preferată din oraș (cunoscută ca *taraf*), unde lipseau instrumentele de suflat de alamă și instrumente de percuție. Așadar, componența orchestrei de instrumente populare de la Filarmonica moldovenească, care primise cu acest prilej o nouă denumire — *Orchestra de muzică populară “Fluieraș”*, — era următoarea:

Nai (fluier)	1 interpret
Flaut	1 interpret
Clarinet prim (taragotă)	1 interpret
Clarinet secund (cimpoi)	1 interpret
Țambal	2 interpreți
Acordeon	2 interpreți
Viori prime	4 interpreți
Viori secunde	2 interpreți
Violă	1 interpret
Violoncel	1 interpret
Contrabași	2 interpreți

În componența dată unisonul „reginei muzicii” — vioara — cu instrumente populare îi imprimă muzicii o culoare originală — e și firesc faptul că ansamblul de vioariști reprezintă nucleul orchestrei. Aproape fiecare muzicant poate evolua în ipostază de solist. Ca și orice colectiv popular, *Fluieraș* cântă fără dirijor în sensul unanim acceptat al cuvântului: rolul de dirijor îi revine vioristului prim – Serghei Lunchevici.

Pe lângă acestea, orchestra mai dispunea de patru soliști cântăreți și o pereche de dansatori. Dintre cântăreți în primul rând trebuie numiți trei: Tamara Ciobanu (Ceban), Gheorghe Eșanu, Maria Bieșu. Tamara Ciobanu era solistă a orchestrei din anul 1949. În zilele Decadei artei moldovenești la Moscova, anume datorită ei, popoarele URSS au aflat despre acest pământ în neconținută primenire, numit Moldova, când a cântat perlele folclorice *Leana*, *Mărioară*, *Bun îi vinul ghiurghiuliu*, *Doina* de E. Coca.

Din 1953 solistul orchestrei devine Gheorghe Eșanu, posesor al unei voci lirice de bariton, cu ținută scenică impecabilă. Gh. Eșanu interpretează cu același succes cântece lirice, cântece de glumă, cântece ale compozitorilor moldoveni contemporani: D. Gheorghiuță, A. Ranga ș.a. Amintim că steaua operei mondiale, Artista poporului Maria Bieșu, fiind studentă în anul III, din 1958 cânta în orchestra de muzică populară *Fluieraș* în componența căreia a evoluat în țară și peste hotare, a participat la *Zilele culturii și literaturii moldovenești* la Moscova din anul 1960. Pătrunsă de spiritul muzicii naționale, ea interpreta cântecele *Mazărea*, *Doina văilor nistrene*, *Cântec de jale*, *Lung e drumul și cotit* ș. a.

Tabloul coregrafic *Dar de nuntă* cu mult entuziasm a fost interpretat de dansatorii I. Sajin și E. Latcova.

Necesitatea de a restructura colectivul *Fluieraș* s-a confirmat chiar în primul turneu din străinătate. În 1958, *Fluieraș* a întreprins un turneu în Republica Democrată Germană, după care ziarul *Fraies Ardes* scria: „Concertul orchestrei *Fluieraș* e un mare eveniment, artiștii din Moldova ne-au cucerit inimile” [5]. În 1959, cu ocazia turneului din Finlanda, ziarul din Helsinki *Kansan Uutiset* apreciază: „Acest ansamblu e un colectiv, al cărui fiecare membru luat aparte e un interpret de clasă superioară. Dar deosebit de marcantă e finețea de interpretare în ansamblu” [ibidem].

Anul 1960 pentru orchestra *Fluieraș* a avut semnificația unui serios examen de maturitate: *Decada artei și literaturii moldovenești la Moscova* (29 mai – 7 iunie, 1960), pe care l-a susținut cu un succes namaipomenit. La Moscova, concertele *Fluierașului* au avut săli pline de spectatori în sala Kremlinului cât și în Sala cu coloane a Casei sindicatelor, în sala de concerte P.I. Ceaikovski, la Teatrul Mare Academic de Operă. După *Decadă* o mare parte din participanții *Fluierașului* au fost decorați cu ordine și medalii, au fost distinși cu titluri onorifice, iar Serghei Lunchevici a fost decorat cu ordinul *Drapelul Roșu de Muncă* și cu titlul onorific de *Maestru emerit în arte* din RSSM.

Decada artei și literaturii moldovenești la Moscova a fost un eveniment de cotitură pentru S. Lunchevici în alegerea căii de dirijor pentru viitor, risipind orice îndoială de a deveni dirijor de orchestră simfonică sau de a rămâne dirijor al orchestrei de muzică populară *Fluieraș*. Acest fapt este confirmat în amintirile lui G. Ciaicovschi-Mereșanu, care activa în calitate de director al Filarmonicii naționale: „Ne-am înțeles ca el să accepte să fie conducător al orchestrei *Fluieraș*, iar după ce revenim de la Moscova i se va păstra locul în orchestra simfonică. Între timp s-a încadrat la *Fluieraș* și a îndrăgit într-atât și acest gen de muzică, muzica populară, muzica lăutărească, mai ales că el a făcut foarte mult pentru reforma orchestrei” [6, p.36]. Într-adevăr, a fost reînnoită nu numai componența orchestrei, dar și repertoriul. Meritul lui este că dacă până atunci era o orchestră de acompaniament pe lângă soliștii-cântăreți — T. Ciobanu, G. Eșanu, odată cu venirea lui S. Lunchevici, centrul de greutate a fost pus pe umerii orchestrei.

S. Lunchevici a îndrăgit muzica populară, a îndrăgit dansurile populare atât de mult că a renunțat la ideea de a deveni dirijor de muzică simfonică. Muzica populară moldovenească a devenit sensul vieții sale. După spusele sale, „Nu poți să nu te îndrăgostești de ea. Pe mine mă atrage nu numai melodia și temperamentul cântecelor moldovenești, dar și lirismul lor filozofic cu un bogat conținut. Spre exemplu,

în fiecare cântec popular de dragoste atât cuvintele, cât și melodia au un sens generalizator: eroul presimte bucuria întâlnirii apropiate cu iubita, împărtășind-o parcă lumii întregi. Folclorul pentru dirijor prezintă un material bogat, pe baza căruia se poate crea o muzică simfonică dintre cele mai valoroase” [7, p.170]. B. Miliutin își amintește: „După mulți ani de la absolvirea conservatorului l-am întrebat pe Serghei Lunchevici dacă nu dorește cumva să revină la dirijatul simfonic. Mi-a răspuns că nu se va putea despărți niciodată de orchestra de muzică populară” [2, p.12]. Cu toate acestea, S. Lunchevici până la sfârșitul vieții își amintea cu multă recunoștință de profesorul său, prețuind înalt stilul intelectual-emoțional al dirijorului, dându-i o definiție fixă: „Despre Miliutin dirijorul se vorbea uneori ca despre un maestru cu o emoționalitate redusă, că era prea academic. Dar arta de a-și stăpâni dorința întru manifestarea emoțiilor personale în numele triumfului scopului propus, — este o însușire doar a dirijorului de mare calibru» [1, p.29]. Școala de înaltă măiestrie a lui B. Miliutin în combinație cu practica artei lăutărești, tradițiile căreia S. Lunchevici le-a asimilat mulțumită lui I. Burdin dar și muzicanților din popor (lăutari) au creat acel irepetabil individual stil de dirijare concertistic de virtuozitate. Alături de orchestra *Fluieraș*, pe parcursul a patruzeci de ani a cutreierat continentele bucurându-se de un deosebit succes. Cu siguranță, anume de la B. Miliutin, S. Lunchevici a preluat caracterul „inteligent” de a dirija, ce se manifestă și în maniera sa de interpretare, plină de temperament. Când privește temperamentul, S. Lunchevici afirmă următoarele: „Chiar de la prima apariție pe scena unională a cântăreților sau muzicanților moldoveni, s-a răspândit și s-a înrădăcinat părerea că suntem un popor cu mult temperament. E adevărat. Dar de ce trebuie un foc peste măsură de arzător? Este mult mai interesant și mai greu să demonstrezi temperamentul interior, demnitatea nobilă a unui suflet pătimăș. Mie îmi place să *storc* din vioară caracterul cantabil al folclorului și sunt convins că melodiile și cântecelele cu cel mai încetinit ritm ascund adevăratul temperament moldovenesc” [6, p.27].

Maniera inteligentă de interpretare la vioară și de dirijare a lui S. Lunchevici se manifestau și în combinațiile lumină-umbră, bucurie-tristețe. Această calitate a lui S. Lunchevici o scoate în evidență în cartea sa muzicologul I. Miliutina: „Muzician de o rară finețe, Serghei transmitea prin interpretarea sa cu o putere aparte și un simț plin de franchețe, acel veșnic dor, care reprezintă, în fond, însăși muzica. Premizele către ele au apărut în viața lui Serghei mai devreme. La acea vreme, nu putea să nu lase amprente în sufletul băiatului sensibil tragedia de familie și anume, despărțirea în fragedă tinerețe, de părinți, când tatăl său a fost pe nedrept deportat. El a căzut sub valul presiunilor care s-au perindat în anii postbelici ai regimului stalinist, ajungând și pe pământurile Moldovei. Chiar dacă a fost reabilitat post-mortem, senzația de amărăciune i-a rămas în suflet pentru toată viața. Iată cum s-au contopit, în interpretarea lui S. Lunchevici, lumina și întunericul, jalea și bucuria. Pe lângă toate acestea, interpretarea sa se deosebea printr-o noblețe uimitoare a viorii sale, în cantilenă și în pasajele sclipitoare. Aceste calități de mare preț s-au unit în interpretarea sa cu suflarea vie a folclorului, alcătuind fundamentul solid al măiestriei sale, așa precum un diamant natural ajunge să strălucească intens după o minuțioasă șlefuire” [8, p.146,147].

Urmează să menționăm încă o calitate a stilului de dirijat a lui S. Lunchevici — entuziasmul artistic, pe care iarăși, l-a moștenit datorită colaborării cu B. Miliutin, artist la pupitrul dirijoral și purtător de artistism în comunicarea cu oamenii. Această definiție, cu prisosință o putem raporta lui S. Lunchevici care era un muzician multilateral dezvoltat: violonist, dirijor și foarte bun actor, - din acest motiv, concertele *Fluieraș*-ului erau adevărate spectacole. Putem spune că, lumea venea la concerte nu doar ca să asculte muzică bună, dar să și zâmbească la reprizele lui mute cu Tamara Ciobanu, la flirtul lejer cu inconfundabila Zinaida Julea, la schimbul de priviri cu marele Nicolae Sulac, la felul cum își arunca Alexei Botoșanu cimpoiul pe umăr și cum se împărțeau vioristii în două grupuri, luându-se la întrecere. Că marele violonist a fost și un mare actor a demonstrat-o cu prisosință mai târziu, mai ales, prin rolul lui Toma Alistar — rol rarism în istoria cinematografului, jucat cu virtuozitate, ca pe note. Serghei Lunchevici tindea să prefacă orice program nou, orice număr de concert într-un mic spectacol.

Deseori puteai vedea pe scenă momente teatralizate, în care participa nemijlocit și dirijorul *Fluieraș*-ului. G. Ciaichovschi-Mereșanu scria: „Deseori Lunchevici se găsește în dialog prin mimică, gesturi cu soliștii cântăreți, redând plastic ba *moșneagul mofturos*, ba *bărbatul încurcă-lume*, ba *bădița îndrăgostitul*, ori alt personaj al cântecelor interpretate de Tamara Ciobanu, Gheorghe Eșanu, Zinaida Julea ș.a.” [2, p.36].

Arta dirijorală a lui S. Lunchevici diferă de oricare altă orchestră de muzică populară, în ceea ce privește componența repertoriului. Pe vremuri, despre Moldova nu se prea știa în lume. Unicii ambasadori ai republicii erau *Fluierașul*, *Jocul* și alte câteva colective artistice. Și, fără îndoială, scopul orchestrei *Fluieraș*, în primul rând, a fost de a propaga melodiile populare, cântece, jocurile în aspectul lor autohton, așa cum le-a creat poporul, dar în prelucrarea lăutarilor. Vorbind despre accesibilitatea universală a folclorului muzical moldovenesc, S. Lunchevici afirmă că acesta „este înțeles și ușor perceput nu numai pe scena sătească, de oamenii care singuri l-au creat, dar și în sălile de concert ale celorlalte republici unionale, ba chiar și de publicul de peste hotare: din Franța, Canada, India ș.a.” [ibidem, p.38]. Așadar, zeci de melodii și jocuri populare moldovenești au răsunat pe diferite meridiane ale globului în interpretarea *Fluieraș*-ului: hore, bătute, sârbe, hanguri, învârtite, balade, doine, romanțe, cântece de dragoste, de dor, de glumă, satirice, contemporane din perioada Marelui Război pentru Apărarea Patriei ș.a. Pas cu pas, tendința de a îmbogăți repertoriul orchestrei cu creații contemporane în spirit folcloric a luat amploare. La apelul lansat de S. Lunchevici au răspuns compozitorii profesioniști, care au devenit colaboratori activi ai orchestrei *Fluieraș* — Dumitru Gheorghiiță, Eugen Doga, Alexandru Ranga, Constantin Rusnac, Serghei Ciuhrii, Gheorghe Mustea, Tudor Chiriac, cât și interpreții instrumentiști — Vasile Goia, Valeriu Negruța, Victor Copacinschi, Vasile Crăciun, Simion Duja ș.a. Acești autori au realizat multe prelucrări ale pieselor originale inspirate din folclorul național. Cunoașterea aspectelor de aranjament al partiturilor simfonice l-a ajutat pe S. Lunchevici nu numai să însușească rapid și să asimileze bazele aranjamentului tradițional lăutăresc, dar a servit drept impuls pentru a compune și a include în repertoriul *Fluieraș*-ului prelucrări proprii ale melodiilor folclorice, pe versurile poezilor M. Eminescu, V. Teleucă, Em. Bucov, Gr. Vieru, P. Zadnipru, A. Busuioc ș.a.

Ca un veritabil cetățean al lumii, el a fost în plinătatea cuvântului tolerant și deschis întru prietenia dintre popoare, fapt bine reflectat în aria repertorială a concertelor orchestrei sale: „S. Lunchevici nu include în programele concertelor doar creațiile folclorice moldovenești. Repertoriul *Fluieraș*-ului cuprinde și piese, aparținând folclorului muzical al altor popoare: rus, ucrainean, belorus, estonian, kazah, bulgar, găgăuz ș.a. Iar cu ocazia turneelor în străinătate sunt incluse și creații populare din țările vizitate”, — scrie G. Ciaicovschi-Mereșanu [ibidem, p.39].

Trebuie de menționat faptul că în programele concertelor *Fluieraș*-ului erau incluse și creații de sorginte clasică din repertoriul internațional, adaptate de S. Lunchevici pentru orchestra de instrumente populare. Spre exemplu: *Rondo alla turca* din *Sonata A-dur* de Mozart, *Dans slavon* de A. Dvorak ș.a. Astfel putem afirma că s-a realizat visul de cândva al lui S. Lunchevici, măcar parțial, de a dirija creații simfonice. Toate acestea reprezintă specificul talentului său universal de interpretare și dirijare, în care s-au îmbinat în mod fericit școala academică clasică cu școala „academică” folclorică. El uimea prin „simțul” stilului fiecărei creații interpretate. Cum a spus și Nina Ionașcu (soția lui Serghei Lunchevici): „Noi, ceilalți, știm că dacă Serghei Lunchevici cânta *Jalea țiganului*, lăcrima Soroca, iar dacă interpreta un preludiv din creația lui Debussy, se umplea Franța de lacrimi”.²

Referințe bibliografice

1. КОЧАРОВА, Г. *Борис Милютин*. Кишинёв: Литература артистикэ, 1987.
2. CIAICOVSCHI-MEREȘANU, G. *Serghei Lunchevici*. Chișinău: Literatura Artistică, 1982.
3. Isidor Burdin — o legendă neștiută [online]. În: *Nicolae Sulac — in memoriam*: [site]. [accesat 21 oct. 2018]. Disponibil: <https://nicolaesulac.wordpress.com/2016/12/30/isidor-burdin-o-legenda-nestiuta/>

² Din interviul Zinaidei Brînzilă cu N. Ionașcu, 15 fugust 2018.

4. ILIE, V.N. Cine a fost de fapt legendarul Isidor Burdin [online]. În: *Nicolae Sulac — in memoriam*: [site]. [accesat 21 oct. 2018]. Disponibil: <https://nicolaesulac.wordpress.com/2017/03/27/cine-a-fost-de-fapt-legendarul-isidor-burdin>
5. *Молдавский оркестр «Флуераш»*: альбом. Москва, 1970.
6. PROCA, I. *Vioara ca dezlegare la pește și vânătoare*. Chișinău: Notograf Prim, 2012.
7. CUTÎRIOVA, A. Serghei Lunchevici. În: *Artiști ai poporului din RSSM*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1976.
8. МИЛЮТИНА, И. *Между прошлым и будущим*. Тель-Авив: Gutenberg, 2004. ISBN 978-965-561-044-4.